

Rozvoj sociální gramotnosti v základním vzdělávání

Ve tříletém inspekčním cyklu a podle Plánu hlavních úkolů hodnotila v uplynulém školním roce ČŠI rozvoj žáků v sociální gramotnosti a ve vybraných ukazatelích srovnala stav ve školách po třech letech. Konceptní záměr inspekční činnosti vychází z výsledků mezinárodních šetření (PISA, TIMSS), RVP, DZ 2007 a z výsledků zjištěných ve školním roce 2007/2008. Ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně byl zahájen vývoj nástrojů a postupů pro hodnocení naplňování cílů vzdělávání podle RVP v této oblasti. V této zprávě uvádíme souhrnné poznatky ve vybraných ukazatelích, podrobné výsledky šetření budou uveřejněny v samostatné tematické zprávě v 1. polovině roku 2012.

Začlenění společenskovedních předmětů do vzdělávání v základních školách odpovídá požadavkům RVP. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (za elementární základy společenskovedního vzdělávání lze považovat předměty prvouka a vlastivěda) na 1. stupni ZŠ je začleněna odpovídajícím způsobem, 70 % škol ještě doplňuje minimální povinnou hodinovou dotaci této vzdělávací oblasti z disponibilních hodin, nejčastěji o 1 až 3 vyučovací hodiny. Na 2. stupni ZŠ je začleněno společenskovední vzdělávání do vzdělávací oblasti Člověk a společnost (předměty dějepis a výchova k občanství). Také tuto vzdělávací oblast přibližně 70 % škol posiluje o přidělené disponibilní hodiny. Nejčastěji se posílení této oblasti pohybuje v pásmu 1 až 3 hodiny v učebním plánu pro 2. stupeň, existují však i školy, které této oblasti věnují zvýšenou pozornost. Až na výjimky byly ve sledovaných ŠVP zpracovány pro tyto vzdělávací oblasti alespoň v obecné rovině mezipředmětové vztahy. Počet volitelných předmětů se společenskovedním obsahem je kolísavý, většina škol je nezařazuje, nepovinné předměty tohoto zaměření byly v navštívených školách vzácností. Do oblasti společenskovedního vzdělávání směřovalo svoji profilaci 12 % z navštívených škol. Menší část škol využila novou úpravu RVP ZV účinnou od 1. 9. 2010 a vyučovala doplňující vzdělávací obor etická výchova, 15 % navštívených škol jako povinný předmět, výjimečně se etická výchova objevila v nabídce volitelných předmětů, přibližně 40 % škol ji realizovalo jiným způsobem.

RVP dále vymezuje průřezová témata s přesahem do oblasti sociální gramotnosti: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova. Skutečná realizace průřezových témat podle vymezení RVP je v naprosté většině škol prokazatelná, přibližně u čtvrtiny škol měly inspekční týmy o realizaci části průřezových témat pochybnosti.

Na 1. stupni byla kvalifikovanost PP ve společenskovední oblasti 85,8 %, pedagogická praxe 20,2 let a průměrný věk 44,9 let. Na druhém stupni byla kvalifikovanost PP 86,1 %, délka praxe 19 let a průměrný věk 46,2 let. Na nižším stupni víceletých gymnázií byla kvalifikovanost PP 100 %, délka pedagogické praxe 22,2 let a průměrný věk 46,2 let.

Více než třetina dotazovaných učitelů společenskovedních předmětů měla v rámci své kariéry možnost nahlédnout do systému vzdělávání v zahraničí, nejčastěji formou návštěvy jiné školy, ale také v rámci studijního pobytu nebo kurzu.

V oblasti společenskovedního vzdělávání sledovala ČŠI výuku v předmětech dějepis, výchova k občanství a ve skupině jiných společenskovedních předmětů (člověk a svět, člověk a společnost, etická výchova, náboženství, prvouka, vlastivěda, základy společenských věd, specializovaná výchova ZŠS). V následujícím přehledu uvádíme srovnání skupiny společenskovedních naukových předmětů a výchov.